

Oponentní posudek bakalářské práce

předmět posudku:

předmětem posudku je bakalářská práce, která v teoretické části zpracovává dějiny objektu středověkého kostela sv. Jiljí v Uhlířských Janovicích, se zaměřením na jeho stavební úpravy a s nimi související restaurování nástěnných maleb v interieru, včetně formulace ikonografických souvislostí. Její praktická část zahrnuje restaurátorský průzkum nástěnných maleb v presbytáři kostela a následný rozšířený restaurátorský průzkum a referenční restaurování části středověkých nástěnných maleb na východní straně jižní stěny presbytáře - postava sv. Petra nalevo od okna.

autor práce:

DiS. David Zeman

vedoucí práce:

doc. Jaroslav J. Alt, akad. mal.

1/ Hodnocení vypracování teoretické části, zvolené koncepce praktické části a realizace restaurátorského zásahu

Student měl v rámci zadání v teoretické části, jak je uvedeno výše, zpracovat stavební dějiny objektu s přihlédnutím k faktorům, které ovlivnily předmět praktické části jeho práce, zejména pak měla být rešerše provedena s ohledem na předešlá restaurování nástěnných maleb. V rámci praktické části své bakalářské práce měl dále pan David Zeman za úkol komplexně a také referenčně pro ostatní malby restaurovat vymezenou plochu malby s postavou, zobrazující svatého Petra. Ke splnění úkolu bylo však také zapotřebí provést restaurátorský průzkum v dostatečném rozsahu i pro ostatní plochy, nesoucí výtvarnou výzdobu středověkými nástěnnými malbami. Dle zadání praktické práce šlo o zpracování restaurátorského destruktivního i nedestruktivního průzkumu všech stěn presbytáře a průzkumu rozšířeného, který se týkal vlastní restaurované plochy s nástěnnou malbou.

Teoretická část bakalářské práce přináší fakta, plynoucí z archivních pramenů a dalších dokumentů, které se podařilo v této věci nalézt - vychází z farní kroniky, archivních dokumentů z oblastního i národního archivu, fotoarchivu Národního památkového ústavu, ale i důležitých novinových článků. Zadání, kdy se měl student snažit ve své práci zprostředkovat v maximální možné míře vědomosti, týkající se zejména předmětu průzkumu a budoucího restaurování, tedy nástěnných maleb v presbytáři, se podařilo naplnit a celek teoretické části je doplněn nástinem soudobého stupně poznání stavebního vývoje kostela. Také je logicky a dle zadání ponejvíce věnována pozornost vývoji objektu po požáru roku 1904, kdy došlo v rámci obnovy k puristickým úpravám stavitelem L.Láblerem a kdy také (roku 1914) došlo k restaurování maleb, objevených odbornou veřejností ještě na sklonku devatenáctého století (Bohumil Matějka) a přiřazených roku 1906 Maxem Dvořákem, kterého sem vyslala C.K. komise, k těm nejzajímavějším v Čechách.

Celkově je souhrn informací, více či méně ovlivňujících další průzkum a restaurování, podán srozumitelně a v dostatečné míře a lze ho považovat za jedno z východisek další práce. Ikonografický rozbor, charakteristika maleb a jejich časové zařazení vychází i z článků našich předních odborníků na danou tematiku, případně z konzultací. Několik formálních nepřesností či nedostatků je možné považovat za nepřiliš podstatné a výsledek prakticky neovlivňující. Tak například podlahu presbytáře netvoří „skládaná dlažba z cementu“, jak je uvedeno, nýbrž betonové tvarovky. Dále je možno vytknout fakt, že některé stavební prvky jsou v práci komentovány jako druhotně upravené (ostění z presbytáře do sakristie), ale stav ostatních komentován není, i když jsou zde druhotné zásahy také zřejmé - mělo by to být u všech částí

nebo u žádné. Na straně 14 je zmíněna v popisu kamenná náhrobní deska. I když to nesouvisí s nástěnnými malbami, bylo by vhodné zmínit, zda je na ní nápis, zda se ví, či ostatky kryje. Doporučoval bych také více propojovat informace v textu s odkazy na obrazovou dokumentaci, zvláště u popisů prvků či celé stavby.

Praktická část předpokládala svým zadáním provedení průzkumu v rámci celého presbytáře, který měl za cíl kromě zjištění stavu dotčených ploch, nesoucích výtvarnou výzdobu, zejména identifikaci předchozích intervencí. Zkoumány byly zásahy nejmladší, tedy z restaurování z roku 1953-54 provedené V. Teršem, předchozí restaurování, dokončené v září 1914 vídeňským akademickým malířem J. Böhmem a případné stopy starších obnov. Průzkum, využívající kromě archivních rešerší všech dostupných metod neinvazivního průzkumu včetně fotodokumentace stavu před restaurováním (prohlídka v rozptýleném a bočním světle, rentgenová fluorescenční prvková analýza, IR reflektografie, prohlídka s osvětlením zdrojem v UV části spektra, termovize-termografie, perkusní metoda a d.) byl doplněn sondážním průzkumem ve vrstvách depozitů, přemaleb, retuší a podkladových vrstev omítek a malt. Laboratorní analýzy, zahrnující například mikroskopickou analýzu statigrafie, určení pigmentů, pojítka i granulometrii, byly prováděné ve spolupráci s Ústavem chemické technologie restaurování památek VŠCHT v Praze. Dále byl proveden i průzkum z hlediska dendrochronologického datování dřevěných prvků stavby, a další průzkumy, týkající se obsahu vodou rozpustných solí a vlhkosti obecně, příčin a rozsahu biologického napadení (plísně, řasy, mikrovegetace obecně) a s tím souvisejících klimatických podmínek stavby.

Student měl za úkol na základě vyhodnocení těchto informací a informací dalších, získaných v archivu i in situ, vypracovat návrh na restaurování celku presbytáře i vybraného úseku maleb, jako referenční plochy, která by dala směr případnému (a z hlediska zájmu památkové péče více než žádoucímu) restaurování všech ploch v presbytáři, které nesou výtvarnou výzdobu nástěnnými malbami, případně dekorem. Návrh na restaurování byl po schválení vedoucím práce realizován na ploše východní části jižní stěny presbytáře, kdy byly sejmuty nečistoty a provedena základní konsolidace v celém rozsahu plochy jižní stěny, vymezené výběhy klenebních žeber. Restaurátorskému zásahu byla podrobena nástěnná malba se zobrazením postavy sv. Petra a její nejbližší okolí. V průběhu prací se ukázalo, že poslední restaurování nepřineslo v této oblasti tak masivní přemalby, jako na severní stěně. Dalším důležitým zjištěním byl relativně dobrý stav tmelů a doplňků z restaurování v roce 1914 (oproti tmelům z posledního restaurování), v této souvislosti bylo rozhodnuto některé zejména starší tmely ponechat. Ve spolupráci s technologií byl vytvořen materiál pro tmelení a vysprávkování a byly provedeny četné zkoušky tmelů, které měly ověřit vhodnost jejich struktury a materiálových vlastností. Vlastní restaurování probíhalo následovně: po čištění, které z povrchu odstranilo prachové depozity a pavučiny byly odstraněny i druhotné tmely v místech peků, jejichž okraje byly konsolidovány vápennou nanosuspencí. V místech snížené adheze omítek k podkladu byla provedena hloubková injektáž. Po vytmelení defektů byla na těchto plochách provedena tečková nápodobivá retuš, skládaná z barevných a neutrálních ploch tak, aby výsledná barevnost odpovídala ve zvolené míře okolí. Z obvyklých konzervačních postupů byla i vzhledem k restaurování dalších souvisejících ploch vypuštěna fixáž barevné vrstvy. Výsledek přípravné fáze, tedy tvorba záměru a koncepce i vlastní restaurování splňuje beze zbytku zadání, neboť je zde dosaženo žádoucího průniku informací - jak z hlediska mezioborového, díky spolupráci technologa a restaurátora, ale také, a to je další žádoucí efekt, se vzájemně doplňují informace z plošně rozsáhlého průzkumu presbytáře, který ovlivnil restaurování referenční plochy zjištěním situací, odlišných od této plochy. Zároveň jsou zkušenosti a zjištění, dosažené vlastní obnovou referenční plochy z velké části možné využít při restaurování zbytku presbyteria.

Kriticky zde lze poznamenat snad jedinou věc: pokud restaurujeme část celku, musíme myslet na meze rozsahu restaurovaného, v případě nástěnných maleb tedy na hranice plochy, které jsou zákroku podrobeny. Logicky byla v tomto případě očištěna, tedy prachových depozitů zbaven větší plocha, vymezená architektonickým členěním. Hranice přímo restaurovaného výjevu se však musela někde zastavit, někde ještě byly revidovány a nahrazovány tmely, v sousedství již ne. Je samozřejmé, že restaurování muselo zohlednit i požadavky investora a příslušného zástupce památkové péče a že výsledek je jistě únosným kompromisem. Z hlediska celku je však nyní velmi důležité, aby restaurování pokračovalo obdobným způsobem a zejména v brzké době, neboť i při nynějším použití velmi šetrné metody restaurování (vápenné tmely, retuš akvarelovými barvami, absence fixace barevné vrstvy) bude napojování v delším časovém horizontu stále obtížnější.

2/ Hodnocení restaurátorské zprávy a dokumentace

U restaurátorské dokumentace oceňuji obsáhlost a u studentů zdejší Fakulty restaurování tradičně vysokou úroveň provedeného přírodovědného průzkumu, analyzovaného a definovaného do jasně strukturovaných výstupů. Pozitivně lze hodnotit i úroveň fotodokumentace včetně grafického znázornění různých situací, úroveň veškerých grafických zobrazení je velmi dobrá, i text byl očividně podroben jazykové korektuře a až na v úvodu zmíněné nevýznamné nepřesnosti neobsahuje věcné či pravopisné chyby či překlepy (případně se je autorovi tohoto posudku nepodařilo odhalit).

Předložená bakalářská práce ve své teoretické i praktické části splňuje podmínky, dané zákonem o památkové péči i dalšími metodickými pokyny v oblasti památkové péče, jakožto i formální pravidla stanovená Fakultou restaurování UPa. Také její vypovídající hodnota je jak v případě textu i obrazové dokumentace velmi dobrá, zvláště je nutno ocenit v četných obrazových přílohách pečlivě provedený zakres stavu a dokumentaci poškození pro celou plochu presbytáře, jehož průzkum byl zadáním. V případě dokumentace restaurování referenční plochy je kromě toho i dostatečným způsobem podána informace o rozsahu jednotlivých technologických úkonů, který mohou (doufejme, že v blízké budoucnosti) sloužit jako významný zdroj informací pro další restaurování.

Celkově hodnotím prezentaci výsledků průzkumů i vlastní obnovu jako úspěšné, jejich písemnou a obrazovou dokumentaci jako dostatečnou a vyhovující a doporučuji k obhajobě s hodnocením výborně.

V Brně dne 16. září 2012

Mgr. Petr Severa

